

Mészáros Gyöngyi

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Menyhárd Attila

A FAKTORING MINT ATÍPIKUS SZERZŐDÉS

Bevezető gondolatok

A XIX-XX. században lezajlott nagy társadalmi-gazdasági átalakulási folyamatok által indukált gazdasági fejlődés új igényeinek kielégítésére a már ismert szerződéstípusok nem mindig nyújtottak a felek érdekeinek megfelelő megoldást, melynek következtében a szerződési szabadság elve által kínált lehetőség segítségével felek egyedi, dogmatikai szempontból a hagyományos szerződési tipológiába nem vagy nehezen besorolható szerződéseket kötnek. Ezek fő típusjegyei az idők folyamán megszilárdulnak, de még elterjedésüket követően sok évvel is folyamatban van kodifikációjuk, így rendszertanilag az új szerződéstípusok vegyes (*contractus mixtus*) vagy atipikus szerződésnek minősülnek. Noha a dogmatikai disputa vélhetőleg még hosszú ideig el fog tartani, e szerződésfajták jelentős része már vitathatatlanul a mindennapi élet részét képezik. E szerződések közül a legjelentősebbek közé sorolható a faktoring, melynek jelentőségét mutatja, hogy csak a magyarországi bruttó faktorált forgalom 2011. első félévében 404,9 milliárd Forint volt.¹ Így a faktoring már nem nevezhető marginális pénzügyi szolgáltatásnak, hanem számottevő eleme a rövid távú finanszírozási eszköztárnak.

Ezen korszak új szerződéstípusainak különös érdekessége, hogy az Amerikai Egyesült Államokban alakultak ki, majd a második világháború után rohamosan terjedtek el a tőkehiányban szenvedő Nyugat-Európában, majd onnan lassan továbbjutott a szocialista országokba is, azaz megfordult az új jogintézmények elterjedésének földrajzi iránya. A folyamatot egyes szerzők „*transzatlanti invázió*nak” is nevezik.²

¹ A Magyar Faktoring Szövetség tájékoztatója alapján, www.faktoringszovetseg.hu/html/hirek.html

² NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI 2008, 264. o.

A faktoring kialakulásának rövid áttekintése

A faktoring mint jogügylet alapját adó jogintézmények írásos jogi gyökerei a római jogba nyúlnak vissza, melyek közé az öröklést követően a delegatio és a mandatum agendi jogintézményét követően a cessio tartozik, mely során a hitelező helyébe már más személy léphetett az adós hozzájárulása nélkül is, azonban az adóst értesíteni kellett; továbbá kialakult az engedményező felelőssége is a követelésért.³ A faktor szó is római gyökerekkel rendelkezik, így nevezték azon személyt, akire a módosabb polgárok pénzügeik intézését bízták.

A mai értelemben ismert, modern faktoring a 18. században jelent meg a tőkehiánnyal küzdő Amerikában. A textilgyárak, amelyek Európába importáltak, nem tudták volna addig folytatni a termelést, amíg a termék eladását követően annak ára vissza nem érkezett hozzájuk, ezért a kereskedelmi bankárok megelőlegezték a nyersanyagok árát, mely hitel fedezetéül a vevők által fizetendő összegre irányuló követelés szolgált.⁴

A jogi szabályozás is az Amerikai Egyesült Államokban alakult ki, melynek alapját az 1889-ben megszületett faktoring-törvény adta (Factors Act, 1889). Az új szabályozásnak köszönhető, hogy a faktoring átalakult az eredeti áru faktoringból a mai értelemben használt, finanszírozási faktoringgá, az áru helyett az pénzügyi követelés lett a jogügylet alapja.⁵ Ezzel a faktoring az Államokban új fejlődési fokra lépett, nevesített jogügyletté vált, előteremtve azt az érdekes helyzetet, hogy a kontinentális jogrendszer követő országokban továbbra sem került kodifikálásra. A második világháborút követően az amerikai gyártók Európában kezdtek terjeszkedni, őket követve a faktorcégek meghonosodtak Nagy Britanniában, Németországban, majd szerte Nyugat-Európában. Közép-Kelet-Európában csak a rendszerváltozás után figyelhető meg a faktoring széleskörű elterjedése.

A faktoring meghatározása

Elméleti megközelítés

A faktoring meghatározása előtt szükséges kiemelni, hogy olyan hárompólusú jogviszonyról van szó, amely során az eladó likviditását biztosítandó a faktorra

³ FÖLDI – HAMZA 1996, 458. o.

⁴ <http://www.hodfaktor.hu/faktortort.html>

⁵ PETRIK 2009, 153. o.

átszáll az vevővel szemben fennálló követelése.⁶ A felek elnevezését illetően az eladót az UNIDROIT Egyezmény szállítónak, a jogirodalom gyakran hitelezőnek, míg a 2009-es új Polgári Törvénykönyv jogosultnak nevezte; az vevőt pedig nevezik adósnak illetve kötelezettnek is. A felek elnevezésével kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy az új Polgári Törvénykönyv jelenlegi tervezete az előbbiekkal ellentétben az eladót nevezi (a faktorral szembeni) adósnak, míg a vevőt a követelés kötelezettjének.

A fogalomalkotásra számos szerző tett kísérletet. Réczei László a faktoringot olyan pénzügyi tranzakciónak tekinti, „amelynek során az áru eladója (előállítója) rövid lejáratú hiteleladásainak számlái ellenértékét (könyvkövetelés), megfelelő összeg ellenében harmadik személyre ruházza át, aki garantálja annak behajtását az adóstól (vevő), s vállalja a behajtás sikertelenségének kockázatát is”.⁷ Ebből a meghatározásból is kitűnik, hogy a faktoring fő eleme, hogy az eredeti jogosult a követelését másra ruházza, kiegészül további mellékkötelezettségekkel, melyek ma már a faktoringhoz hozzátartoznak.

Miskolczi Bodnár Péter kiemeli a jogügylet azon gyakorlati jellemzőjét, hogy a faktor akkor „köt szerződést, ha partnere valamennyi jövőbeni követelése képezi a szerződés tárgyát. Elképzelhető azonban tárgyi szűkítés”,⁸ tehát alapvetően keretszerződések jönnek létre, melynél külön jelentősége van a szerződés körébe tartozó követelések pontos meghatározásának. A keretszerződések kötésénél azonban a jogviták alapját az adja, hogy gyakran nem kellően pontos a faktorált követelések behatárolása.

A Kúria a 2012-es, Gfv.IX.30.255/2011/6. számú ítéletében tárgyalta esetben a B. Kft. 2006-ban „az áruszállításokból és a szolgáltatásokból származó” valamennyi, jövőben keletkező követelését is az alperesi beavatkozóra ruházta át, majd 2008-ban a felperessel is kötött egy faktoring szerződést, melyben „valamennyi” követelését F. Kft.-re ruházta át. A vizsgált jogesetben azt kellett elsősorban eldönteni, hogy a 2006-ban kötött szerződés részét képezte-e az alperes tartozása. Az első fokú bíróság úgy ítélte meg, hogy mivel a B. Kft. tényleges tevékenységi köre (az egyik legnagyobb hazai szörp és gyümölcsle szállítóként) közismerten szinte kizárólag áruszállításokból és a szolgáltatásokból állt, így a vizsgált követelés a részét képezte a 2006-ban kötött engedményezési szerződésnek. Ezzel ellentétben álláspontra jutott a Kúria, megállapítván, hogy jelen ügyben az „áruszállításokból és a szolgáltatásokból származó” kifejezés nem egyértelműen azonosítható, mivel

⁶ JENOVAI – PAPP – STRIHÓ – SZEGHŐ 2011, 303. o.

⁷ RÉCZEI 1988, 11-12. o.

⁸ MISKOLCZI BODNÁR 1997, 8. o.

a B. Kft. tevékenységi köre ennél tágabb körű volt, így az ítélet szerint a vizsgált követelés a 2008-ban kötött szerződés alapján a felperest illette meg.

A fogalomalkotás terén az egyik legpontosabb leírást Peter Meldrum Biscoe alkotta meg, aki szerint *”a faktoring egy olyan jogviszony a faktor és a szállító között, amelynek keretében a faktor megvásárolja az ügyfél nyilvántartása szerinti követeléseit visszakereseti joggal vagy anélkül, vezeti a nyilvántartásokat, ellenőrzi a vevő teljesítését, illetve beszedi a követelést.”*⁹ Tehát a faktoring során a faktor feladata nem csupán a követelés vételárának megfizetése illetve a tartozás behajtása, hanem köteles nyilvántartást vezetni és lehetővé tenni az adós részéről a teljesítést.

Összefoglalva, a szakirodalom megkülönbözteti a faktoring pénzügyi funkcióját, mely a likviditási gondok leküzdésében jelentkezik, valamint a szolgáltatási, igazgatási szerepét, mely a könyvelésen túl a követelés behajtásának lebonyolítását foglalja magában.¹⁰

Nem létező követelés esetén, mivel a jogügylet lehetetlen célra irányul, a szerződés semmis, melynek következtében az eredeti állapotot kell helyreállítani, azonban a még létre nem jött, de egyértelműen azonosítható követelés engedményezhető.¹¹

A faktoring költségei során fontos megemlíteni, hogy a faktor a követelés megvásárlásakor az átruházott összeg 70-90 %-át fizeti meg a hitelező részére (lejárt követelés esetén 5-15 %-át), melyért a hitelező köteles a faktor részére faktordíjat fizetni. Ezen díj részét képezi a faktorkeret igénybevételének díja, melyet adósonként kell megfizetni, továbbá a kifizetett összegre jutó kamat és az egyéb költségek fedezete is.¹²

A faktoring fogalma a jogszabályokban

Nemzeti szabályozás ugyan még nem született hazánkban a faktoringról, azonban az ENSZ égisze alatt Ottawában 1988. május 28-án megszületett a nemzetközi követelés-vételről szóló UNIDROIT Egyezmény, ami a hazánkban 1996. december 1-jén lépett hatályba.¹³ Magyarország csatlakozásának kiemelt jelentősége volt abból adódóan, hogy atipikus jogügyletként ez lett a hazai szabályozás alapja.

⁹ BISCOE 1984, 10. o. Idézi: NAGY 2008, 45. o.

¹⁰ NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI 2008, 282. o.

¹¹ PETRIK 2009, 158. o.

¹² GELLÉRT 1991, 152. o.

¹³ 1997. évi LXXXV. törvény

A megállapodás 1. Cikk 2. pontja határozza meg a követelés-vételi szerződések definícióját, mely alapján, a faktoring nem csupán a követelés engedményezését, átruházását jelenti, hanem a faktort további kötelezettségek is terhelik mind az engedményező (szállító), mind az adós felé, továbbá a faktoring sokféle típusára utal az is, hogy a definíció felsorolt négy tevékenységi kört, melyből kettőt elegendő a fakornak ellátnia.

Az Egyezményen túl egy másik jelentős hazai jogszabályban is találkozhatunk a faktoringgal, nevezetesen a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényben. A jogszabály az értelmező rendelkezése szerint a pénzkölcsönnyújtás fogalma alá tartozik a „követelésnek – az adós kockázatának átvállalásával vagy anélkül történő – megvásárlása, megelőlegezése (ideértve a faktoringot és a forfetírozást is), valamint leszámítolása”. A Hpt. rendelkezései következtében faktoring tevékenységet hazánkban kizárólag pénzügyi intézmény végezhet.

Forfetírozás alatt „*halasztott fizetésű, banki kockázatot hordozó követelések visszkereseti jog fenntartása nélküli megvásárlását*”¹⁴ értjük. Egyes szerzők következetesen elhatárolják egymástól a két fogalmat, és a forfetírozást nem tekintik a faktoring egyik típusának. Véleményem szerint az, hogy kapcsolódik-e a jogügyletthez visszkereseti jog vagy sem, valamint hogy lejárt vagy le nem járt követelésekre vonatkozik, ugyan jelentős különbség, azonban a faktoring egyébként is meglévő sokszínűsége okán nem indokolja, hogy teljesen önálló kategóriaként tekintsünk rá, így a továbbiakban az elemzés során a faktoring alatt értem a forfetírozást is.

A jogszabályok által használat meghatározás elemzése során ki kell térni az elfogadott, de hatályba nem lépett új Ptk.-ra¹⁵ is, ami széles körben vonja meg a faktoring fogalmát, nem korlátozva azt sem a visszkereseti joggal biztosított átruházásra, sem a kizárólag le nem járt követelések vételére. A törvény mögöttes szabályként, a jelenlegi bírósági gyakorlattal összhangban, továbbra is az engedményezés szabályait rendelte volna alkalmazni.

Az fentiekhez képest az új Ptk. közzétett koncepciója¹⁶ jelentős eltérést tartalmaz mind a megfogalmazásban, mind a szabályozásban, melyre már az is utal, hogy a hitel- és számlajogviszonyok cím alatt található. A tervezet 6:406 §-a szerint a „*faktoring szerződés alapján a faktor meghatározott pénzüsszeg fizetésére, az adós harmadik személlyel szemben fennálló, még esedékké nem vált és nem vitatott követelésének a faktorra engedményezésére köteles.*” Ezt vizsgálva egyrészt ki-

¹⁴ <http://www.export.hu/szotar.php>

¹⁵ 2009. évi CXX. törvény 5:367 §

¹⁶ Kodifikációs Főbizottság javaslata 2012.

emelendő, hogy e meghatározás szerint vitatott, illetve lejárt követelés átruházása nem tartozik a faktoring tárgykörébe, továbbá a következő szakaszok rendelkezései alapján főszabályként a faktort visszakereseti jog is megilleti. Ezen tervezet vélemény szerint a gyakorlati életnek ugyan megfelelően, de szűken értelmezi a fogalmat, továbbá kiemelendő, hogy már a definíció is utal az engedményezésre. Ez különösen annak fényében érdemel említést, hogy a faktoring szabályozásáról szóló utolsó szakasz a szerződésre háttérszabályként a kölcsönszerződés szabályait rendeli alkalmazni, mely a faktoring tényleges céljából, gyakorlatban betöltött funkciójából következik.

A faktoring típusai

A faktoring mai értelemben vett kialakulása hosszú folyamat eredménye, mely során annak többféle változata jelent meg a felek egyedi igényeinek kielégítése végett.

A valódi (standard, old-line vagy visszteher nélküli) faktoring során a faktor vállalja a követelés behajthatatlanságának kockázatát, vagyis az ún. delcredere kockázat is átszáll. Ezen típusnál a faktor a követelés megvásárlásakor az adós fizetési képtelenségének kockázatát teljes mértékben átvállalja, amely ellentételezéseként csak kisebb összeget fizet a hitelező részére. Ugyan a hitelező nem felel a követelés behajthatóságáért, de felel a követelés fennállásáért. Ez a típus főként az adásvétellel és a hitellel mutat rokon vonásokat, az általa fizetett összeg egyfajta vételárnak is megfeleltethető.¹⁷

Ennek ellentéte a nem valódi (visszterhes) faktoring, mely során az adós nem teljesítése esetén a szállító köteles a követelést visszavásárolni.¹⁸ Ez esetben a hitelem mellett az engedményezés szabályai dominálnak.

Lejárt tartozás megvásárlását színlelt faktoringnak is nevezik, ami természetesen nagy kockázatot rejt; míg a nem színlelt faktoring a kisebb kockázatú, le nem járt tartozás átvállalására irányul. A le nem járt követelések csoportján belül a faktorálás lehet eseti jellegű vagy történhet keret jelleggel.

A rejtett (stílus, csendes) faktoring során az adóst nem értesítik a jogügyletről, így ő természetesen továbbra is az eredeti hitelezőnek köteles teljesíteni, melyet követően köteles a faktossal elszámolni.

Ennek ellentéte a nyílt faktoring, ahol főszabály szerint a hitelező az, aki köteles az adóst tájékoztatni.¹⁹

¹⁷ NOCHTA – KOVÁCS – NEMESSÁNYI 2008, 285. o.

¹⁸ JENOVAI – PAPP – STRIHÓ – SZEGHŐ 2011, 305. o.

Az országhatár átlépése szempontjából megkülönböztethetünk belföldi vagy nemzetközi faktoringot. Az utóbbi tovább bontható export faktoringra, ahol a belföldi hitelezőnek külföldi adósa van, és egy külföldi faktornak adja át a követelést, míg ennek ellentéte az import faktoring. Ezek speciális kombinációja az interfaktoring, amiről akkor beszélünk, ha a felek kölcsönösen vállalnak export- és import faktorságot.²⁰

Gazdasági szempontból létezik a maturity, azaz lejárat, esedékességi factorszerződés, mely során a faktor az előre meghatározott időpontban, csak akkor teljesít, ha az adós nem.²¹

A lejárat, faktoring mellett gazdasági elemzések a finanszírozási (credit) faktoringot emelik ki, mely során a hitelező célja elsősorban a likviditási problémák megoldása.²²

Kimagasló értékű követelés esetén, amennyiben egyik faktor sem kívánja vállalni a kockázatot, szóba jöhet a split faktoring intézménye. Ennek során több faktoring társaság köti meg a szerződést a hitelezővel, így közöttük megoszlik a kockázat.

A faktoring és a sui generis jogügyletek

A faktoring atipikus jogügylet, melyben számos, a Ptk.-ban szereplő jogintézmény elemei keverednek egymással, melyek közül az alábbiakat szükséges külön kiemelni.

Visszterhes engedményezés

A faktoring a sui generis jogügyletek közül az engedményezéssel mutatja a legtöbb rokon vonást, melyet a Legfelsőbb Bíróság is egyértelműen rögzít, megállapítván, hogy az „*engedményezéssel azonosítható szerződéstípusról van szó*”,²³ mivel faktoring szerződés valamely követelés átruházását, megvásárlását jelenti. Az új Ptk. kodifikációja készítése során is az engedményezéssel való rokonságot erősítették, azonban kiemelésre került, hogy figyelemmel kell lenni „*a követelés-vásárlás sajátos többletelemeire*” is.²⁴

¹⁹ JENOVAI – PAPP – STRIHÓ – SZEGHŐ 2011, 305. o.

²⁰ Uo.

²¹ GELLÉRT 1991, 148. o.

²² GELLÉRT 1991, 150. o.

²³ BH 1999,77.

²⁴ VÉKÁS 2001, 10. o.

Mind a faktorálónak, mind az engedményezőnek is kötelessége a jogátruházás, hiszen ez adja a jogügylet lényegét, valamint értesítenie kell az adóst is, aki ezt követően az engedményezőnek illetve faktornak köteles teljesíteni. Az értesítés kérdése szintén jogviták alapját adja. A Legfelsőbb Bíróság által a Gfv.IX.30.141/2011/5. számú ítélettel elbírált esetben a Bank felperes megvásárolta az N. Kft.-nek az alperessel szembeni követeléseit, továbbá a megállapodás értelmében az N. Kft. köteles volt minden számlán feltüntetni a felperes bankszámlaszámát, melyről az alperest értesítették. Ezt követően N. Kft. és az alperes megállapodást kötöttek, hogy az alperes csak azon számlákat teljesíti a felperes részére, melyekhez az alperes ügyvezetője hozzájárul, melynek okaként azt hozták fel, hogy az N. Kft. és a felperes nem valamennyi, az alperessel szembeni követelését kívánta átruházni, hanem annak csak egy részét. Ezt követően az alperes három esetben nem a felperesnek, hanem az N. Kft.-nek teljesített. Az alperes a perben a közte és az N. Kft. között létrejött megállapodásra hivatkozott, valamint arra, hogy a kérdéses számlákon nem szerepelt a felperes bankszámlaszáma. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az alperes a felperesnek lett volna köteles teljesíteni, mivel a közte és az N. Kft. között létrejött megállapodás nem befolyásolta a faktoringszerződést, az adósnak tudomása volt az engedményezésről, és ezt nem befolyásolta az a tény, hogy az adós bizonytalan volt abban, hogy a konkrét számlák a szerződés hatálya alá tartoztak-e.

A faktoring és az engedményezés esetében is azonos az adós helyzete, mindkét esetben élhet beszámítási kifogással, azonban csak olyan követelést érvényesíthet, amelynek jogalapja már akkor is fennállt, amikor az adóst az engedményezés megtörténtéről értesítették.²⁵

Mindkét jogügylet esetén létezik jogszabályi tilalom a szerződéskötésre, személyhez fűződő követelések átruházását faktoring esetén az UNIDROIT Egyezmény, az engedményezésnél pedig a Ptk. tiltja.²⁶

A két jogügylet összehasonlítása során azonban számos eltérés is tapasztalható, melyek közül a leglényegesebb a faktor és az engedményes jogai és kötelezettségei között figyelhető meg. A faktor kötelessége a szerződéskötéskor a hitelezőnek fizetni és ezt követően további szolgáltatásokat teljesíteni, amik körébe tartozik különösen a számlavezetés és a követelés beszedése, behajtása.

További eltérés tapasztalható a két jogintézmény feleinek vizsgálatakor, mivel a Hpt. hatályos rendelkezései szerint faktor kizárólag pénzügyi intézmény lehet.

²⁵ PETRIK 2009, 160. o.

²⁶ 1997. évi LXXXV. törvény 1. cikk 2.a., pont

Az adós nem teljesítése esetén a faktort visszkereseti jog illeti meg az általa kifizetett összegre, mely jog a forfetírozás esetében nem illeti meg. Az engedményező azonos esetben főszabály szerint kezesként felel.

Lényeges eltérés található a díjak során, ugyanis engedményezés esetén az átruházásnál egyszeri, fix díj van, a felek a szerződés megkötésekor elszámolnak egymással. A faktoring ennél összetettebb jogügylet, a faktor a szerződéskötéskor átadja a követelés értékének egy bizonyos részét, a maradékkal pedig az adós teljesítését követően számol el. A hitelező viszont köteles a megelőlegezett hányadra kamatot fizetni, továbbá ügykezelési költséget és az egyébként felmerülő kiadásokat is meg kell térítenie.²⁷

Adásvétel

Az adásvétellel rokon vonása a faktoringnak, hogy a hitelező eladja követelését a faktornak, aki a szerződés megkötésekor kifizeti az átruházott követelés 70-90 %-át. Jelentős azonosság a jogügyletek közvetlen tárgya között lelhető fel, nevezetesen az átruházás. A különbség a közvetett tárgyak közt lelhető fel, ugyanis míg az adásvétel tárgya valamely dolog, addig a faktoring során követelés kerül új jogosulthoz.

Az adásvételhez való kapcsolatot erősíti a Ptk. is, a visszterhes engedményezés mögöttes szabályaként az adásvételt jelölve meg, továbbá a Hpt. is, amely követelésvásárlásnak tekinti.

A szakirodalom szerint az adásvétellel való rokonságot különösen azon faktoring szerződéstípusnál találhatjuk meg, amelyek tárgya az ún. rossz- és lejárt követelések faktorálása, illetve az ún. valódi faktoring esetén.²⁸ Ilyen esetben ugyanis a faktor nyeresége a vételár és a behajtott összeg közötti különbség, melynek következtében a vételár alacsony, viszont ezen ügyletekre jellemző a visszkereseti jog kizárása,²⁹ azaz átszáll a követelés behajthatatlanságának kockázata is a faktorra. A hitelező ez esetben véglegesen megszabadul a követeléstől, így a későbbiek során a behajtást a faktor a saját nevében és a saját kockázatára végzi, a követelés eladója csak a követelés tényleges fennállásáért felel.³⁰

²⁷ PETRIK 2009, 161. o.

²⁸ NOCHTA 1996, 715. o.

²⁹ PETRIK 2003, 11. o.

³⁰ BH 2005.7.

Kölcsön

A kölcsön és a faktoring közös vonása, hogy az egyik fél (kölcsönadó, ill. faktor) pénzüsszeget ad át a szerződő félnek, aki azt köteles járulékaival együtt visszafizetni. A különbség alapját az adja, hogy faktoring esetén csak akkor köteles erre, ha a követelés behajthatatlan volt. Közös vonás, hogy a kölcsönvevő illetve a hitelező részéről a jogügylet költséggel jár, mely kölcsön esetén a járulékokon túl kamat formájában; faktoring esetén faktordíj formájában testesül meg.

Az azonosság alapját tovább erősíti a közjogi szabályozás, mely speciális kölcsönügyletként fogja fel a faktoringot a kockázatvállalás, az adósminősítés és a pénzmossási szabályok terén.³¹

A kapcsolatot alátámasztja továbbá az új Ptk. tervezete is, amely a fentebb kifejtetteknek megfelelően, a kölcsönszerződés szabályait rendeli alkalmazni a faktoringszerződésekre is.

A hasonlóságok mellett a fentebb kifejtetteknek megfelelően számos eltérés is található, így faktoring esetén tipikus esetben nem a szerződő fél hajtja be a követelést; a faktoring irányulhat már lejárt követelésre is; a faktor átvállalhatja a behajthatatlanság esetleges kockázatát; továbbá a faktoringhoz számos mellékszolgáltatás társul.

Hitelbiztosítás

A faktoring történeti kialakulásában a hitelbiztosítási elem azért érdemel kiemelés, mivel bár ez volt a létrejöttének alapján, a mai formában jellemző faktoringnál ez már kevésbé jelenik meg.

Leszámítolás

A szakirodalom a faktoringgal rokon ügyletnek tekinti a leszámítolást is. Leszámítolás során a faktoringhoz hasonlóan a pénzügyi intézmény váltót, csekket vagy egyéb kötvényt annak lejáratá előtt vásárol a jogosulttól, így annak lejártakor a kötelezett az új jogosultnak köteles teljesíteni, valamint jellemző mindkét jogügyletre a visszkereseti jog fenntartása.

Alapvető különbség a két jogintézmény követett tárgya között lelhető fel, azonban a Hpt. változása következtében már értékpapír is lehet leszámítolás tárgya.

³¹ NAGY 2008, 230. o.

Tehát a lehetőség adott arra, hogy a faktoring betöltse a leszámítolás szerepét is, azonban a gyakorlatban értékpapíroknál leszámítolásra, egyéb esetben faktoringra kerül sor.

További különbség, hogy a faktor tágabb körű mellékszolgáltatásokat is végez, míg leszámítolás esetén ez általában a számlavezetésre korlátozódik. Ez kihatással van a díjra is, ami következtében a faktoring „drágább” a leszámítoláshoz, leszámítoláshoz a bank a váltó alapján, leszámítolási kamatláb érvényesítése mellett teljesít.³²

További különbség, hogy faktoring esetén a követelés 75-95%-át előlegezik meg, míg leszámítolás esetén „a kifizetett összeg a követelésnek az esedékességig hátralévő időre felszámított rediszkont kamattal csökkentett összege”.³³

Gazdasági szempontból a még le nem járt követelések átruházása tekintetében a leszámítolás jelentkezik domináns elemként, míg lejárt követelés átruházáskor a kölcsön.³⁴

Bizomány

A faktoring és a bizomány ugyan mutat rokon vonásokat, azonban a két jogügylet alapjai közötti eltérés, hogy a faktor egy már létrejött jogügyletbe lép be, ahol a hitelező felé előfinanszírozást teljesít, míg bizományosi szerződés során a bizományos fogja megkötni a jogügyletet az adóssal, ő határozza meg a szerződés elemeit, ő választja ki az adós személyét is, a hitelezőnek pedig tipikusan csak az adós teljesítése után fizet.³⁵

A hasonlóságot a két jogügylet között abban lelhetünk fel, hogy mind a faktor, mind a bizományos közvetítő funkciót tölt be a szerződő felek között, továbbá mindkettő érdekelt az adós szerződésszerű teljesítésében.³⁶

A két jogügylet összehasonlítása során észlelhető különbség, hogy az adós nem teljesítése esetén a faktor kockázatát a szerződés határozza meg, bizományi szerződés esetén a bizományos a megbízónak felelősséggel tartozik mindazoknak a kötelezettségeknek a teljesítéséért, amelyek a vele szerződő felet a szerződés folytán terhelik.

³² BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI BODNÁR – UJVÁRINÉ ANTAL 2005, 395. o.

³³ MISKOLCI BODNÁR 1997, 9. o.

³⁴ SÁRKÖZY 2008, 212. o.

³⁵ BARTA – FAZEKAS – HARSÁNYI – KOVÁCS – MISKOLCZI BODNÁR – UJVÁRINÉ ANTAL 2005, 395. o.

³⁶ MISKOLCI BODNÁR 1997, 8. o.

Szerződésátruházás

A szerződésátruházás jelenleg nem önálló jogintézménye a Ptk.-nak, azonban érdemes röviden kitérni a faktoringgal való kapcsolatára.

A szerződésátruházás egyes jogrendszerekben ismert jogintézmény, mely során a felek kétoldalú jogviszonyában az egyik fél helyébe egy újabb, harmadik fél lép anélkül, hogy ehhez a szerződésben bent maradó szereplőnek az új fél személyének ismeretében történő hozzájárulására szükség lenne. Erre hazánkban a jelenlegi bírósági gyakorlat alapján³⁷ nincs lehetőség, azonban várhatóan új Ptk. ezen a területen is változást fog hozni.

A két jogintézmény közötti hasonlóság, hogy hitelezői oldalon új személy lép a jogviszonyba, valamint, hogy nem lehet alkalmazni személyes szolgáltatásokra irányuló szerződés esetében.³⁸

Az eltérés fő alapját az adja, hogy a faktoring során a követelés kerül átruházásra, az adóssal szembeni kötelezettségek nem, míg a szerződésátruházás során hosszútávú jogviszonyban kerül sor valamely fél felváltására, ahol a feleket kölcsönösen illetik jogok és terhelik kötelezettségek.

Váltó

A faktoring és a váltó ugyan célját, lényegét tekintve alapvetően eltérő jogügylet, azonban felmerült a kérdés, hogy a követelés átruházása során nem lenne-e egyszerűbb, ha az adós a tartozásról váltót adna, melyet a hitelező könnyen, forgatmány útján átruházhatna. Az adósok azok, akiknek ez többnyire nem áll érdekében, mivel az esetleges ellenkövetelését, az hitelező részéről történő hibás teljesítésből eredő kifogásait, a váltó új jogosultjával szemben nem tudná érvényesíteni.³⁹

Összegzés

A faktoring fenti, szerződéstípusvizsgálata alapján megállapítható, hogy összetett jogintézményről van szó, melyet a jelenlegi gyakorlat alapján az engedményezés, az adásvétel és a hitelszerződés szabályai segítségével lehet megítélni.

³⁷ BH 2006.409.

³⁸ Humble v. Hunter ügy, 12 Q. B. 310., <http://www.uniset.ca/other/cs4/116ER885.html>

³⁹ RÉCZEI 1988, 15. o.

Az értékelése során külön, ismételten kiemelem, hogy az angolszász jogrendszerű Amerikai Egyesült Államokban törvényi szabályozással rendelkezik, míg a kontinentális jogrendszerű Magyarországon, egyelőre atipikus jogügyletként szerepel, melynek oka kialakulási helyének, elterjedési folyamatának vizsgálata után érhető meg.

A további terjedését, jelentőségének növekedését jól jelzi a jelenlegi kodifikációs tervezet is, hiszen a készülő új Ptk. elfogadása utána várhatóan hazánkban is önálló jogintézményként fog szerepelni, melynek előnye, hogy a jogbiztonság növekedésével nőhet a jogügyletbe vetett bizalom is, tovább segítve az elterjedését.

A kodifikáció ellenére a faktoring továbbra is összetett, komplex jogintézmény marad. Ezért a keletkező jogviták a faktoring sokszínűsége, számos fajtája okán továbbra sem lesznek eldönthetőek a szerződés és a körülmények körültekintő vizsgálata nélkül, és amely során továbbra is tekintettel kell majd lenni a jogintézmény kialakulására, céljára és a kapcsolódó szerződéstípusok szabályozására.

Felhasznált irodalom

BARTA Judit – FAZEKAS Judit – HARSÁNYI Gyöngyi – KOVÁCS István – MISKOLCZI BODNÁR Péter – UJVÁRINÉ ANTAL Edit: Üzleti szerződések. UNIÓ, Budapest, 2005

BISCOE, Peter M.: Law and Practice of Credit Factoring. London, 1975. Idézi: Nagy 2008

FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996

GELLÉRT Andor: Banküzletek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991

JENOVAI Petra – PAPP Tekla – STRIHÓ Krisztina – SZEGHŐ Ágnes: Atipikus szerződések. Lectum Kiadó, Szeged, 2011

MISKOLCZI Bodnár Péter: Atipikus szerződések (Lízing, faktoring, franchise). Gazdaság és Jog 1997/1. 3-11. o.

NAGY Zoltán: A modern finanszírozási faktoring közjogi és magánjogi szabályozásának alapkérdései. Phd. értekezés, Miskolc, 2008

NOCHTA Tibor: Vázlatok a faktoring szerződés magánjogi alapkérdéseiről. Magyar Jog 1996/12. 715-719. o.

NOCHTA Tibor – KOVÁCS BÁLINT – NEMESSÁNYI Zoltán: Magyar polgári jog
Kötelmi jog Különös rész. Dialóg Campus Kiadó (Nordex Kft.), Budapest-Pécs, 2008

PETRIK Béla: A faktoring ügyletekről. Magyar Jog 2003/1. 8-20. o.

PETRIK Béla: A faktoring ügyletekről. In.: A Polgári Jogi Tudományos Diákkör
Évkönyve 2005-2007. tanév, Frank Ignác Alapítvány, Budapest, 2009. 148-166. o.

RÉCZEI László: A factoring ügyletről. Jogtudományi Közlöny 1988/1. 11-18. o.

SÁRKÖZY Tamás: Üzleti jog. BME GTK – Typotex, Budapest, 2008

VÉKÁS Lajos: Javaslatok a szerződések általános szabályaink korszerűsítésére
(Vitaindító tézisek az új Ptk. koncepciójához – I. rész). Polgári jogi kodifikáció,
2001/4-5. 3-14. o.

www.faktoringszovetseg.hu/html/hirek.html letöltés dátuma: 2012. február 11.

www.hodfaktor.hu/faktortort.html letöltés dátuma: 2012. február 11.

www.export.hu/szotar.php letöltés dátuma: 2012.

Új Polgári Törvénykönyv, a Kodifikációs Főbizottság javaslata, 2012. (letöltés
dátuma: 2012. április 15.)

Humble v. Hunter ügy, 12 Q. B. 310., www.uniset.ca/other/cs4/116ER885.html
(letöltés dátuma: 2011. április 27.)